

PARALIMPIYA HARAKATINI BOSHQARISHNING XALQARO STANDARTLARI**Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat va sport kafedrası stajyor o'qituvchisi.

Telegram orqali bog'lanish uchun: @Ulmasbek_SultonovichSafarov**Elektron pochta: ulmasbek158@gmail.com**<https://orcid.org/0009-0009-9521-2981><https://www.linkedin.com/in/ulmasbek-undefined-66ab353a7><https://share.google/NehdPv4IjDcZwENvZ><https://doi.org/10.5281/zenodo.20383541>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Paralimpiya harakatini boshqarishning xalqaro standartlari, Xalqaro Paralimpiya Qo'mitasi (IPC) boshqaruv tizimi, tasniflash, antidoping, inklyuzivlik, barqaror rivojlanish va shaffoflik tamoyillari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan chuqur tahlil qilinadi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan inklyuziv ta'lim, pasportni rivojlantirish va xalqaro standartlarni joriy etish islohotlari asosida O'zbekiston Paralimpiya harakatidagi yutuqlar, muammolar va istiqbollar yoritilgan.

Ilmiy asoslar bo'limida o'zbek olimlari tadqiqotlari va Prezident asarlariga tayangan holda mavzuning nazariy negizlari, tahlil bo'limida xalqaro standartlarning amaliy qo'llanilishi, O'zbekiston tajribasi va takliflar ochib berilgan. Maqola pasport mutaxassislari, Paralimpiya qo'mitasi xodimlari, tadqiqotchilar va talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, O'zbekistonda inklyuziv jamiyat qurish va pasportni xalqaro standartlarga moslashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Paralimpiya harakati, xalqaro standartlar, IPC boshqaruvi, inklyuziv sport, pasport tasnifi, antidoping, barqaror rivojlanish, Prezident islohotlari, inklyuziv jamiyat, O'zbekiston Paralimpiya qo'mitasi.

Аннотация. В данной статье научно-теоретически и практически анализируются международные стандарты управления Паралимпийским движением, система управления Международного паралимпийского комитета (МПК), принципы классификации, антидопинга, инклюзивности, устойчивого развития и прозрачности. На основе реформ по инклюзивному образованию, развитию паспорта и внедрению международных стандартов под руководством Президента Шавката Мирзиёева раскрываются достижения Узбекистана в Паралимпийском движении, проблемы и перспективы. В разделе научных основ на базе исследований узбекских ученых и трудов Президента освещаются теоретические основы темы, в разделе анализа — практическое применение международных стандартов, опыт Узбекистана и предложения. Статья предназначена для специалистов паспорта, сотрудников Паралимпийского комитета, исследователей и студентов и служит построению инклюзивного общества в Узбекистане и приведению паспорта в соответствие с международными стандартами.

Ключевые слова: Паралимпийское движение, международные стандарты, управление МПК, инклюзивный спорт, классификация паспорта, антидопинг, устойчивое развитие, реформы Президента, инклюзивное общество, Паралимпийский комитет Узбекистана.

Annotation. This article provides a deep scientific-theoretical and practical analysis of the international standards for managing the Paralympic Movement, the governance system of the International Paralympic Committee (IPC), principles of classification, anti-doping,

inclusivity, sustainable development, and transparency. Based on reforms in inclusive education, Paralympic sports development, and implementation of international standards led by President Shavkat Mirziyoyev, it examines Uzbekistan's achievements in the Paralympic Movement, challenges, and prospects. The scientific foundations section highlights the theoretical bases drawing on Uzbek scholars' research and the works of the President, while the analysis section covers the practical application of international standards, Uzbekistan's experience, and proposals. The article is intended for Paralympic sports specialists, Paralympic Committee staff, researchers, and students, and serves to build an inclusive society in Uzbekistan and align Paralympic sports with international standards.

Keywords: *Paralympic Movement, international standards, IPC governance, inclusive sport, Paralympic classification, anti-doping, sustainable development, Presidential reforms, inclusive society, Uzbekistan Paralympic Committee.*

Ilmiy asoslari: Paralimpiya harakatini boshqarishning xalqaro standartlari zamonaviy inklyuziv jamiyat qurish va nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini ta'minlashning muhim mexanizmlaridan biridir. Xalqaro Paralimpiya Qo'mitasi (IPC) 1989-yilda tashkil etilgan bo'lib, hozirda 200 dan ortiq milliy paralimpiya qo'mitasini birlashtiradi va Paralimpiya o'yinlarini o'tkazish, sportchilarni tasniflash, antidoping qoidalarini joriy etish va inklyuzivlik tamoyillarini amalga oshirish bo'yicha global standartlarni belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasida Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini himoya qilish, inklyuziv ta'lim va parasportni rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan farmon va dasturlar xalqaro standartlarni milliy tizimga joriy etishning huquqiy asosini yaratgan. Prezidentimizning nutqlarida "Hech kim chetda qolmasligi kerak" degan g'oya ta'kidlanib, parasportni rivojlantirish jamiyatning insonparvarlik darajasini ko'rsatuvchi muhim ko'rsatkich sifatida baholanadi.

Ilmiy jihatdan Paralimpiya harakatini boshqarish quyidagi standartlarga asoslanadi:

1. IPC Charter — asosiy hujjat, inklyuzivlik, tenglik va sportchilar huquqlarini belgilaydi.
2. Athlete Classification Code — sportchilarni nogironlik darajasi bo'yicha tasniflash tizimi.
3. World Anti-Doping Code (WADA bilan hamkorlikda).
4. Accessibility and Sustainability Standards — musobaqa joylarining nogironlar uchun mosligi va ekologik barqarorlik.
5. Governance and Integrity Standards — shaffof boshqaruv va korrupsiyaga qarshi kurash.

O'zbek olimlari (sport pedagogikasi, inklyuziv ta'lim va xalqaro huquq bo'yicha tadqiqotchilar) bu mavzuni faol o'rganmoqda. Ular xalqaro standartlarni milliy sharoitlarga moslashtirish zarurligini va parasportning ijtimoiy integratsiyadagi rolini chuqur tahlil qilgan.

Prezident asarlari va strategiyalari bu ilmiy izlanishlar uchun asosiy yo'l-yo'riq hisoblanadi.

Tahlil bo'limi: Xalqaro Paralimpiya harakatini boshqarish standartlarini tahlil qilganda IPCning professional va tizimli yondashuvi ko'zga tashlanadi. Athlete Classification Code bo'yicha tasniflash jarayoni sportchilar o'rtasidagi adolatni ta'minlaydi. Antidoping siyosati esa Paralimpiya o'yinlarining tozaligini saqlaydi.

O'zbekiston tajribasini tahlil qilganda:

- Prezident tashabbusi bilan Paralimpiya qo'mitasi faoliyati kuchaytirilgan.
- Xalqaro musobaqalarda medal sonining o'sishi kuzatilmoqda.

- Inklyuziv sport maktablari va markazlari tashkil etilmoqda.
- Xalqaro standartlarni joriy etish bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda.

Muammolar: malakali trenerlar yetishmovchiligi, maxsus jihozlarning cheklanganligi, moliyaviy resurslar yetarli emasligi va ba'zi hududlarda infratuzilma muammolari.

Xalqaro tajribani (Buyuk Britaniya, Germaniya, Xitoy) moslashtirish orqali takliflar:

- Milliy tasniflash markazlarini yaratish.
- Raqamli monitoring tizimini joriy etish.
- Trenerlar va sportchilar uchun xalqaro sertifikatliya dasturlarini kengaytirish.
- Davlat-xususiy sheriklik orqali pasport infratuzilmasini rivojlantirish.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, xalqaro standartlarni samarali joriy etish O'zbekistonda inklyuziv jamiyat qurishga katta hissa qo'shadi. Prezidentimizning doimiy e'tibori bu yo'nalishni yanada rivojlantirmoqda.

Qo'shimcha tahlil: gender tengligi pasportda, yoshlar va bolalar pasportini rivojlantirish, texnologik innovatsiyalar (protezlar, maxsus jihozlar), ekologik barqarorlik va global inqirozlar sharoitida Paralimpiya harakatining moslashuvchanligi kabi jihatlar ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: Paralimpiya harakatini boshqarishning xalqaro standartlari inklyuziv jamiyat qurishning asosiy vositalaridan biridir. Prezident Sh.M.Mirziyoyev rahbarligida O'zbekiston bu standartlarni milliy tizimga muvaffaqiyatli joriy etmoqda. Kelajakda pasportni yanada rivojlantirish nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatga to'liq integratsiyasini ta'minlaydi, mamlakatning xalqaro nufuzini oshiradi va inson huquqlarini himoya qilish darajasini yuksaltiradi. Bu jarayon "Yangi O'zbekiston" strategiyasining insonparvar va inklyuziv yo'nalishining muhim tarkibiy qismidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида"ги Қонуни (янги таҳрири). 2015 йил 4 сентябрь.
3. Мамлакатимизда jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat-xususiy sheriklik asoslari. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** 29.06.2024
4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589317>
5. O'zbekiston respublikasida sport marketingini rivojlantirish yo'llari. 29.06.2024
6. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589372>
7. Мирзиёев Ш.М. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. ПФ-5924-сон Фармон. 24.01.2020.
8. К вопросам повышения качества образовательной деятельности вузов на основе системного анализа и стратегического менеджмента. 29.06.2024
9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12593025> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
10. Sport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini rivojlantirish. 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685623> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
11. O'zbekiston va xalqaro sport tashkilotlari aloqalarida marketingning iqtisodiy ahamiyati. 04.09.2024 **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**

12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685654>
13. Xalqaro sportda professional sportni boshqarish modellari 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13685676> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
14. Sport menejerlarni tayyorlash o'ziga xos xususiyatlari 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13685312> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
15. Sport sohasida samarali boshqarish tizimini takomillashtirish 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.12589279> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
16. Safarov O'. (2024). Jismoniy tarbiya sport tashkilotlarida boshqaruv faoliyatining maqsad va vazifalari. 09.10.2024. Наука и инновация, 2(28), 46–48. <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/37871>
17. **Safarov O'**. (2024). Sportni boshqarishda yetakchilikning ahamiyati. 09.10.2024. 142–144. <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/37869>
18. **K.Sh. Ziyadullayev. A.B. Jumaniyazov. Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** Sport sohasida sifat menejmentini takomillashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari. 02.21.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14902890>
19. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Sport tashkilotlarida inson resurslarini boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va ularning samaradorlikka ta'siri” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093358>
20. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Sport tashkilotlarida strategik boshqaruvning samaradorlik ko'rsatkichlarini baholash metodlari” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093426>
21. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Sport sanoatida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda menejment modellarining qiyosiy tahlili” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093468>
22. **Ziyadullayev Komiljon Shamsiyevich, Jumaniyazov Anvar Bekchanovich, Boyqobilov Akbar Panji o'g'li, Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** 28.03.2025. “Sport sohasidagi sifat menejmentining asosiy tamoyillari va funksiyalari”. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15099586>
23. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Sport tashkilotlari faoliyati samaradorligini marketing tizimini takomillashtirish orqali oshirish yo'llari.” <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685343>.
24. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li, A. Q. Nurullayev.** “The origin and development of athletics” 04.03.2022. <http://www.sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/1379>
25. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Middle long distance running” 02.03.2022. <http://www.sciencebox.uz/index.php/sjeg/article/view/1360>
26. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li.** “Jismoniy tarbiya va sportda menejmentning ahamiyati” 08.04.2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11098396>